مصوبات جلسات یکم تا یکصد و پنجاهم
شورای فقهی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

اداره بررسی‌های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی

پاییز ۱۴۰۵

تهران، بلوار میرداماد، شماره ۱۹۸

تلفن: ۲۹۹۵۱ (۹۸۲۱+)

پایگاه اطلاع‌رسانی: www.cbi.ir

بسم الله الرحمن الرحیم

عنوان: مصوبات جلسات یکم تا یکصد و پنجاهم شورای فقهی بانک مرکزی*

تاریخ انتشار: پاییز ۱۴۰۵

* بر اساس بند «ر» ماده (۱۸) قانون بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی موظف است مشروح مذاکرات و مصوبات شورای فقهی را بر پایگاه اطلاع‌رسانی خود قرار دهد و برای عموم منتشر نماید. بر این اساس، اداره بررسی‌های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی اقدام به تهیه و تدوین مجموعه مصوبات نموده است. لازم به ذکر است مصوبات شورای فقهی پس از ابلاغ توسط بانک مرکزی اجرایی می‌گردد.

استفاده از مطالب این سند با ذکر منبع بلامانع است.

* متن ماده (۱۸) قانون بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

فصل سوم

مبحث پنجم- شورای فقهی

ماده ۱۸- برای حصول اطمینان از عدم مغایرت تصمیمات بانک مرکزی درباره نوع قراردادهای مورد استفاده در عملیات بانکی (سپرده گیری، پرداخت تسهیلات و ایجاد اعتبار) با موازین شرع، شورای فقهی بانک مرکزی با ترتیبات زیر تشکیل می‌شود:

الف- شورای فقهی متشکل از افراد زیر است:

۱- پنج فقیه (مجتهد متجزی در حوزه فقه معاملات و صاحب-نظر در مسائل پولی و بانکی)

۲- قائم‌مقام رئیس‌کل

۳- معاونان تنظیم‌گری و نظارت و حقوقی رئیس کل

۴- یک نفر اقتصاددان متخصص در بانکداری اسلامی به انتخاب رئیس کل

۵- یک نفر حقوقدان متخصص در بانکداری اسلامی به انتخاب رئیس کل

۶- یک نفر از مدیران عامل بانک‌های کشور به انتخاب وزیر امور اقتصادی و دارایی

اعضای موضوع اجزای (۱)، (۴) و (۵) این بند برای مدت پنج- سال منصوب می-شوند و انتخاب مجدد آنان بلامانع است. همچنین اعضای موضوع اجزای (۳) تا (۶) باید واجد شرایط مندرج در جزء (۱) بند «ح» ماده (۷) این قانون باشند.

تبصره- رئیس کل می‌تواند هر موقع لازم بداند در جلسه شورای فقهی با حق رأی (در موضوعات غیرفقهی) شرکت کند.

ب- حکم اعضای حقیقی شورای فقهی توسط رئیس کل صادر می‌شود.

پ- فقهای عضو شورای فقهی به پیشنهاد مشترک مدیر حوزه‌های علمیه کشور و رئیس کل به شورای نگهبان معرفی و با تأیید اکثریت فقهای آن شورا انتخاب می‌شوند.

ت- رئیس و نایب -رئیس شورای فقهی از میان فقهای عضو شورا با رأی اکثریتِ اعضا برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند.

ث- جلسات شورای فقهی با حضور رئیس یا نایب رئیس شورا و حداقل دو نفر دیگر از فقهای عضو شورا رسمیت می‌یابد. مصوبات فقهیِ شورا با رأی موافق سه نفر از فقهای عضو شورا معتبر است و اعضای غیرفقیه در موضوعات فقهی حق‌رأی ندارند.

ج- یک نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی با اولویت آشنایی با اقتصاد و بانکداری اسلامی به پیشنهاد کمیسیون اقتصادی و انتخاب مجلس شورای اسلامی به‌عنوان عضو ناظر و بدون حق‌رأی در جلسات شورای فقهی شرکت می‌کند.

چ- رئیس کل موظف است تصمیمات مذکور در صدر این ماده را قبل از ابلاغ، به شورای فقهی ارسال و نظر آن شورا را از حیث عدم مغایرت با شرع دریافت کند. همچنین رئیس کل باید اشخاص تحت نظارت را مکلف کند نوع قراردادهای مورد استفاده خود برای انجام عملیات بانکی را که سابقاً به تأیید شورای فقهی نرسیده، قبل از اجرا به تأیید آن شورا برسانند.

فتوای معیار در مصوبات شورا، آرای فقهی، ولی فقیه است و در صورت نبود فتوای، ولی فقیه، به روشی که، ولی فقیه تعیین می‌کنند، عمل می‌شود.

مهلت اظهارنظر شورا در موارد فوق ده روز است. در صورتی که این فرصت برای رسیدگی و اظهارنظر کافی نباشد، مهلت مذکور با اعلام رئیس شورای فقهی ده روز دیگر اضافه می‌شود. مواردی که مطابق این قانون به شورای فقهی ارجاع شده است، پس از اعلام نظر شورا مبنی بر عدم مغایرت با موازین شرعی، یا گذشت مهلت‌های مذکور در این بند، مانعی برای اجرا نخواهد داشت.

ح- مصوبات شورای فقهی به رئیس کل ابلاغ می‌شود و لازم‌الرعایه است.

خ- ایجاد شورای فقهی در بانک مرکزی، نافی وظایف و اختیارات فقهای شورای نگهبان در اصل چهارم (۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیست.

د- شورای فقهی دارای دبیرخانه‌ای است که با استفاده از نیروی انسانی و امکانات موجود بانک مرکزی ایجاد می‌شود و دبیر آن از بین افراد آشنا با بانکداری اسلامی به پیشنهاد رئیس شورای فقهی و پس از تأیید اکثریت اعضای شورا، با حکم رئیس کل برای مدت دو سال منصوب می‌شود و انتخاب مجدد وی بلامانع است. ساختار دبیرخانه و شرح وظایف آن با پیشنهاد شورای فقهی به تصویب مجمع عمومی می‌رسد و توسط رئیس کل ابلاغ می‌شود.

ذ- چگونگی نظارت فقهی موضوع این ماده، در چهارچوب مفاد ماده (۱۸) و ساختارهای نظارتی بانک مرکزی، توسط دبیر شورا پیشنهاد و پس از تصویب در شورای فقهی، توسط رئیس کل ابلاغ می‌شود.

ر- بانک مرکزی موظف است مشروح مذاکرات و مصوبات شورای فقهی را بر پایگاه اطلاع‌رسانی خود قرار داده و برای عموم منتشر نماید. در مواردی که به تشخیص اعضای شورا (اعم از فقیه و غیرفقیه) انتشار عمومی موضوعی مستلزم نقض حریم خصوصی افراد بوده یا واجد ملاحظات امنیتی باشد، آن موضوع قابل انتشار نخواهد بود.

❊ اسامی اعضای فعلی شورای فقهی بانک مرکزی

در حال حاضر اعضای شورای فقهی بانک مرکزی عبارت‌اند از:

- ❖ حضرت آیت الله دکتر غلامرضا مصباحی مقدم (رئیس)
- ❖ حضرت آیت الله دکتر مجید رضایی (نایب رئیس)
- ❖ حضرت آیت الله محمدسعید واعظی
- ❖ حضرت آیت الله علیرضا اسلامیان
- ❖ حضرت آیت الله دکتر حسینعلی سعدی
- ❖ جناب آقای دکتر عبدالناصر همتی
- ❖ جناب آقای دکتر اصغر ابوالحسنی
- ❖ جناب آقای دکتر عباس مرادپور
- ❖ جناب آقای دکتر عبدالمجید اجتهادی
- ❖ جناب آقای دکتر عباس عرب‌مازار
- ❖ جناب آقای دکتر علی خورسندیان
- ❖ جناب آقای دکتر محمود ابراهیمی
- ❖ حضرت حجت‌الاسلام‌والمسلمین محمد باقری بنابی

فهرست مطالب

۱. مصوبات مرتبط با موضوع تخصیص منابع (روش‌های اعطای تسهیلات) ۳
۱.۱ اجاره مجدد راهکاری برای تامین مالی اجاره به شرط قرض (رهن) در بانکداری بدون ربا (جلسه شماره ۶) ۳
۲.۱ نحوه و مبنای محاسبه وجه التزام تاخیر تادیه دین در تسهیلات مشارکتی و غیرمشارکتی (جلسه شماره ۱۱ و ۱۲) ۳
۳.۱ بررسی تطبیقی ترکیب تسهیلات اعطایی در ایران و سایر کشورهای اسلامی (جلسه شماره ۱۷) ۳
۴.۱ امکان محاسبه و شناسایی درآمد تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی طی دوران مشارکت (جلسه شماره ۲۳) ۴
۵.۱ امکان استفاده از عقود دیگر غیر از خرید دین در اعتبار در حساب جاری (جلسه شماره ۲۴) ۴
۶.۱ نحوه تامین مالی شرکت‌های واسپاری (لیزینگ) توسط بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی (جلسه شماره ۲۵) ۵
۷.۱ جایگزینی عقد مرابحه در تسهیلات خرد (جلسه شماره ۲۶) ۵
۸.۱ ابعاد فقهی تسهیلات کمک ودیعه مسکن (جلسه شماره ۲۷) ۵
۹.۱ امکان اعطای تسهیلات در قالب عقد مشارکت مدنی به خریداران مواد اولیه به صورت سلف در شرکت بورس کالای ایران (جلسه شماره ۳۰) ۶
۱۰.۱ ارائه روش جدید کاربرد عقد مرابحه در شبکه بانکی با رویکرد قسط‌بندی متفاوت اصل و سود تسهیلات (جلسه شماره ۴۰) ۶
۱۱.۱ تسهیلات اعطایی توسط شبکه بانکی به شرکت‌های کارگزاری بازار سرمایه (جلسه شماره ۴۲، ۴۴ و ۴۶) ۶
۱۲.۱ عقود شرعی قابل استفاده در قراردادهای خطوط اعتباری اعطایی به شبکه بانکی (جلسه شماره ۴۳ و ۴۶) ۷
۱۳.۱ نحوه محاسبه اقساط تسهیلات قرض‌الحسنه و کارمزد متعلقه (جلسه شماره ۵۳) ۷
۱۴.۱ ارزیابی چالش‌های فقهی سپرده‌های امتیازی در شبکه بانکی کشور (جلسه شماره ۷۵) ۸
۱۵.۱ ابعاد شرعی طرح‌های داخلی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی (جلسه شماره ۹۲) ۸
۱۶.۱ مرابحه پروژه‌ای به عنوان مدل عملیاتی جدید کاربرد عقد مرابحه در شبکه بانکی (جلسه شماره ۹۵) ۸
۱۷.۱ بررسی شبهات شرعی موجود در رویه پرداخت تسهیلات اعطایی به کارکنان شبکه بانکی کشور (جلسه شماره ۱۰۲) ۹
۱۸.۱ بررسی فقهی موضوعات مرتبط با کاربرد عقد مرابحه در شبکه بانکی (جلسه شماره ۱۰۴) ۹
۱۹.۱ بررسی «الگوی پیشنهادی بانک توسعه تعاون در خصوص مدل‌های عملیاتی پیشنهادی واقعی‌سازی عقد مرابحه» (جلسه شماره ۱۱۹) ۱۰
۲۰.۱ بررسی «ملاحظات فقهی تسهیلات سرمایه در گردش برای پرداخت حقوق و دستمزد» (جلسه شماره ۱۳۴) ۱۰
۲۱.۱ بررسی «قرارداد مشارکت مدنی اولویت دار ارسالی بانک توسعه صادرات ایران» (جلسه شماره ۱۴۰) ۱۱
۲. مصوبات مرتبط با موضوع امهال مطالبات ۱۱
۱.۲ دستورالعمل امهال مطالبات موسسات اعتباری (جلسه شماره ۷) ۱۱
۲.۲ امکان تجدید قراردادهای تسهیلات سرمایه در گردش در سررسید صرفاً با دریافت سود قرارداد اولیه (جلسه شماره ۲۲) ۱۱
۳.۲ امکان استفاده از عقود مرابحه و فروش اقساطی در فرآیند امهال تسهیلات از طریق انعقاد قرارداد جدید (جلسه شماره ۲۳) ۱۲
۳. مصوبات مرتبط با موضوع انتشار اوراق بهادار ۱۲
۱.۳ گواهی اعتبار مولد (اوراق گام) (جلسه شماره ۱۵) ۱۲

۲.۳ اوراق ودیعه بانک مرکزی (جلسه شماره ۱۶) ۱۳
۳.۳ انتشار اوراق خرید دین مبتنی بر مطالبات بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی از بخش دولتی (جلسه شماره ۵۶ و ۵۷) ۱۳
۴.۳ انتشار گواهی سپرده سکه طلا (جلسه شماره ۶۱) ۱۳
۵.۳ انتشار اوراق گواهی سپرده مدت‌دار ویژه سرمایه‌گذاری خاص (جلسه شماره ۹۲) ۱۴
۶.۳ اوراق بهادارسازی مطالبات حسابرسی‌شده مؤسسات اعتباری از دولت و شرکت‌های دولتی (جلسه شماره ۱۰۶) ۱۴
۷.۳ تعیین عقد بیع دین جهت اوراق بهادارسازی مطالبات حسابرسی شده موسسات اعتباری از دولت و شرکت‌های دولتی (جلسه شماره ۱۱۵) ۱۴
۸.۳ صدور اوراق ضمان (تضمین) (جلسه شماره ۱۲۳) ۱۴
۴. مصوبات مرتبط با موضوع سیاست‌گذاری پولی و عملیات بازار باز ۱۵
۱.۴ توافق بازخرید (رپو) منطبق با شریعت در عملیات بازار باز (جلسه شماره ۱۸) ۱۵
۲.۴ قبول سپرده مازاد بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی توسط بانک مرکزی در قالب قرارداد ودیعه در عملیات بازار باز (جلسه شماره ۲۰) ۱۵
۳.۴ خرید اوراق مالی اسلامی توسط بانک مرکزی از طریق ابزار توافق بازخرید بدون اثرگذاری بر ذخایر شبکه بانکی (جلسه شماره ۴۱) ۱۵
۵. مصوبات مرتبط با موضوع سیاست گذاری ارزی ۱۶
۱.۵ دستورالعمل نحوه انجام معاملات در بازار متشکل ارز ایران (جلسه شماره ۱۳) ۱۶
۲.۵ دستورالعمل معاوضه ارزی (جلسه شماره ۱۹) ۱۶
۳.۵ معاملات فردایی ارز و سکه (جلسه شماره ۶۴ و ۶۶) ۱۶
۴.۵ پیش خرید ارز حاصل از صادرات شرکت‌های صادرکننده با عاملیت بانک‌های عامل (جلسه شماره ۱۰۷) ۱۷
۵.۵ بررسی پیشنهاد مرکز مبادله ارز و طلای ایران در خصوص معامله مدت‌دار به روش کشف مابه‌التفاوت در بازار ارز (جلسه شماره ۱۲۶) ۱۷
۶.۵ دستورالعمل انتشار و بازخرید اوراق گواهی طلای بانک مرکزی (جلسه شماره ۱۳۶) ۱۷
۶. سایر ۱۸
۱.۶ چالش‌های بانکداری بدون ربای ایران (جلسه شماره ۹) ۱۸
۲.۶ استفاده از کیف الکترونیک پول در ایران (جلسه شماره ۳۲ و ۳۳) ۱۸
۳.۶ بررسی فقهی تسهیلات اربعین بانک ملی (جلسه شماره ۸۵) ۱۹
۴.۶ ضرورت تفهیم قراردادها با ادبیات گفتاری صحیح به مشتریان (جلسه شماره ۹۳) ۱۹
۵.۶ اصلاح سود علی‌الحساب در شبکه بانکی کشور (جلسه شماره ۱۰۹) ۲۰
۶.۶ الگوی پیشنهادی پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی در رابطه با بانک اسلامی نمونه (جلسه شماره ۱۱۷) ۲۰
۷.۶ چهارچوب سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری بانک مرکزی در حوزه رمزپول‌ها (جلسه شماره ۱۱۷) ۲۰
۸.۶ پیش‌نویس سند راهبردی استقرار بانکداری اسلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (جلسه شماره ۱۲۲) ۲۰

مصوبات شورای فقهی بانک مرکزی[1]

۱. مصوبات مرتبط با موضوع تخصیص منابع (روش‌های اعطای تسهیلات)

۱.۱ اجاره مجدد راهکاری برای تامین مالی اجاره به شرط قرض (رهن) در بانکداری بدون ربا (جلسه شماره ۶)

موضوع «اجاره مجدد راهکاری برای تأمین مالی اجاره به شرط قرض (رهن) در بانکداری بدون ربا» در ششمین جلسه شورای فقهی در تاریخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۴ مطرح و پس از بحث و بررسی نیازهای شبکه بانکی و راهکارهای مربوطه در این خصوص مقرر گردید:

«با توجه به عدم مغایرت روش اجاره مجدد با موازین شرعی، مراتب به بانک مرکزی اعلام تا بنا به ضرورت و براساس سیاست‌های آن بانک، دستورالعمل/دستورالعمل‌های عملیاتی لازم برای کاربرد اجاره مجدد در شبکه بانکی کشور تدوین و پس از تأیید شورای فقهی و تصویب مراجع ذی‌صلاح به شبکه بانکی کشور ابلاغ شود».

۲.۱ نحوه و مبنای محاسبه وجه التزام تاخیر تادیه دین در تسهیلات مشارکتی و غیرمشارکتی (جلسه شماره ۱۱ و ۱۲)

گزارش شماره ۹۷/۴۳۷۵۱۶ مورخ ۱۳۹۷/۱۲/۰۸ معاونت نظارت بانک مرکزی در یازدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۳/۲۹ و دوازدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۴/۱۲ شورای محترم فقهی مطرح و به شرح زیر مصوب گردید:

«مقرره ابلاغی بانک مرکزی به شبکه بانکی کشور موضوع بخشنامه شماره مب/۸۶ مورخ ۱۳۸۶/۰۱/۱۵ در خصوص نحوه و مبنای محاسبه وجه التزام تأخیر تأدیه دین در تسهیلات مشارکتی (مشتمل بر اصل و فواید مترتبه) و تسهیلات غیرمشارکتی (مشتمل بر اقساط سررسیدشده پرداخت نشده و اقساط آتی سررسیدنشده که به دین حال تبدیل شده است) مورد تأیید شورای فقهی بانک مرکزی قرار گرفت. در عین حال، شورای فقهی توصیه می‌کند که بانک مرکزی در ضوابط و مقررات خود ترتیبات لازم را برای امکان‌پذیر شدن بخشش قسمتی از سود اقساط آتی در زمان حال شدن اقساط آتی اتخاذ نماید».

۳.۱ بررسی تطبیقی ترکیب تسهیلات اعطایی در ایران و سایر کشورهای اسلامی (جلسه شماره ۱۷)

گزارش شماره ۹۸/۲۵۶۰۸۱ مورخ ۱۳۹۸/۰۷/۲۹ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با موضوع «بررسی تطبیقی ترکیب تسهیلات اعطایی در ایران و سایر کشورهای اسلامی» در هفدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۸/۲۹ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح و پیشنهادات مطروحه در گزارش به شرح زیر:

[1] لازم است توجه شود که مصوبات شورای فقهی پس از ابلاغ توسط بانک مرکزی اجرایی می‌گردد. همچنین، تمامی جلسات شورای فقهی الزاماً به مصوبه منجر نشده و برخی از موضوعات در چند جلسه مورد بحث قرار می‌گیرد.

۱- اعطای تسهیلات توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در قالب عقود غیرمشارکتی مشتمل بر مرابحه، خرید دین، سلف، اجاره به شرط تملیک و قرض‌الحسنه اولویت داده شود.

۲- اعطای تسهیلات در قالب عقود مشارکتی فقط به طرح‌هایی که امکان محاسبه سود و زیان آن از طریق انجام حسابرسی مستقل امکان‌پذیر است، محدود شود.

با عنایت به اینکه در اجرای صحیح مفاد «قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)» مؤثر است، مغایر با موازین شرع تشخیص داده نشد.

۴.۱ امکان محاسبه و شناسایی درآمد تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی طی دوران مشارکت (جلسه شماره ۲۳)

موضوعات پیشنهادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تحت عناوین «امکان‌پذیری محاسبه و شناسایی درآمد تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی طی دوران مشارکت» و «امکان استفاده از عقود مرابحه و فروش اقساطی در فرآیند امهال تسهیلات از طریق انعقاد قرارداد جدید» در بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۰۳/۰۷ شورای محترم فقهی بانک مرکزی مطرح و به شرح زیر مصوب گردید:

۱- استفاده از عقد مرابحه برای امهال بدهی ناشی از تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی اشکال فقهی ندارد.

۲- استفاده از عقد مرابحه و فروش اقساطی برای امهال بدهی ناشی از تسهیلات اعطایی در قالب عقود غیرمشارکتی اشکال فقهی دارد.

۳- برای امهال بدهی ناشی از تسهیلات اعطایی در قالب عقود غیرمشارکتی می‌توان از قرارداد مشارکت مدنی (عقد تشریک) استفاده نمود به این بیان که بانک با اعطای تسهیلات مشارکت مدنی به اندازه مطالبات در بنگاه شریک شود. برای امهال قرارداد مشارکت مدنی اخیرالذکر می‌توان از عقد مرابحه استفاده نمود.

۴- محاسبه و شناسایی درآمد تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی طی دوران مشارکت بر مبنای پیشرفت کار و زمان مغایر با موازین شرعی تشخیص داده نشد.

۵.۱ امکان استفاده از عقود دیگر غیر از خرید دین در اعتبار در حساب جاری (جلسه شماره ۲۴)

گزارش شماره ۹۹/۵۶۷۲۹ مورخ ۱۳۹۹/۰۳/۰۱ بانک مرکزی تحت عنوان «بررسی امکان استفاده از عقود دیگری غیر از خرید دین در اعتبار در حساب جاری» در بیست و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۰۳/۲۱ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح و:

«استفاده از ظرفیت عقود مشارکت مدنی، مرابحه و قرض‌الحسنه برای اعتبار در حساب جاری مورد تأیید قرار گرفت. لیکن مقرر شد سازوکار اجرایی استفاده از هر یک از عقود مذکور تدوین و برای تأیید به شورای فقهی ارائه گردد».

۶.۱ نحوه تامین مالی شرکت‌های واسپاری (لیزینگ) توسط بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی (جلسه شماره ۲۵)

گزارش شماره ۹۹/۸۹۱۵۳ مورخ ۱۳۹۹/۰۴/۰۱ معاونت نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در خصوص نحوه تأمین مالی شرکت های واسپاری (لیزینگ) توسط بانک ها و موسسات اعتباری غیربانکی از حیث ابعاد فقهی در بیست و پنجمین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۰۴/۰۴ شورای محترم فقهی بانک مرکزی مطرح و مقرر شد:

۱- تأمین مالی شرکت‌های واسپاری (لیزینگ) توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در قالب عقود مشارکت مدنی، فروش اقساطی و مرابحه امکان‌پذیر است.

۲- اجاره عملیاتی توسط شرکت‌های واسپاری (لیزینگ) از حیث انطباق با موازین شرعی مورد تأیید می‌باشد.

۳- انتشار اوراق بهادار مالی اسلامی از جمله اوراق مرابحه، وکالت، اجاره، مشارکت و استصناع برای تأمین مالی توسط شرکت‌های واسپاری (لیزینگ) بلامانع است.

۷.۱ جایگزینی عقد مرابحه در تسهیلات خرد (جلسه شماره ۲۶)

گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران درخصوص پیشنهاد جایگزینی عقد مرابحه در تسهیلات اعطایی خرد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به اشخاص و خانوارها در بیست و ششمین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۰۴/۱۸ شورای محترم فقهی بانک مرکزی مطرح و به شرح زیر مصوب گردید:

«اعطای تسهیلات برای خرید کالا اعم از مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای و خدمات به ویژه تسهیلات اعطایی به خانوارها در قالب عقد مرابحه به جای عقود جعاله و فروش اقساطی، به واسطه اجرای مطلوب‌تر الزامات عملیات بانکی بدون ربا مورد تأکید است».

۸.۱ ابعاد فقهی تسهیلات کمک ودیعه مسکن (جلسه شماره ۲۷)

گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران درخصوص «بررسی ابعاد فقهی تسهیلات کمک ودیعه مسکن» در بیست و هفتمین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۰۵/۰۸ شورای محترم فقهی بانک مرکزی مطرح و به شرح زیر مصوب گردید:

«بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی می‌توانند به مستأجرانی که براساس اعلام وزارت راه و شهرسازی در شرایط کنونی دچار مشکلات اقتصادی برای تأمین مخارج خود از جمله هزینه مسکن شده‌اند، تسهیلات مرابحه خرید کالا و خدمات اعطا نمایند».

۹.۱ امکان اعطای تسهیلات در قالب عقد مشارکت مدنی به خریداران مواد اولیه به صورت سلف در شرکت بورس کالای ایران (جلسه شماره ۳۰)

گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران درخصوص «امکان اعطای تسهیلات در قالب عقد مشارکت مدنی به خریداران مواد اولیه به صورت سلف در شرکت بورس کالای ایران» در سی‌امین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۱۶ شورای محترم فقهی بانک مرکزی مطرح و به شرح زیر مصوب گردید:

«اعطای تسهیلات در قالب عقد مشارکت مدنی به خریداران کالا به صورت سلف در بورس کالا اگر با تعیین سود قبلی باشد، مجاز نیست. لیکن، استفاده از عقد مرابحه بدین صورت که گیرنده تسهیلات به وکالت از بانک خرید را در قالب عقد سلف انجام دهد و در هنگام سررسید، آن را از بانک به وکالت خرید نماید، بلامانع است».

۱۰.۱ ارائه روش جدید کاربرد عقد مرابحه در شبکه بانکی با رویکرد قسط‌بندی متفاوت اصل و سود تسهیلات (جلسه شماره ۴۰)

گزارش بانک مرکزی با شماره ۰۰/۱۲۱۶۵۷ مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۲۶ درخصوص «ارائه روش جدید کاربرد عقد مرابحه در شبکه بانکی با رویکرد قسط بندی متفاوت اصل و سود تسهیلات» در چهلمین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۵/۰۶ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح و :

الف- در قرارداد مرابحه، پس از انعقاد قرارداد رابطه بین بانک و تسهیلات گیرنده مبتنی بر رابطه داین و مدیون است و بانک مبلغ قرارداد مربوط را از گیرنده تسهیلات (بدون تفکیک اصل و سود) طلبکار است.

ب- استفاده از روش‌های مختلف جهت بازپرداخت تسهیلات در قرارداد مرابحه مانند پرداخت بدهی یکجا در سررسید، پرداخت اقساطی ماهانه به صورت تناسبی، تصاعدی و تنازلی یا پرداخت فصلی، از حیث موازین شرعی فاقد اشکال است.

پ- لازم است توافقات مرتبط با بازپرداخت بدهی بین بانک و تسهیلات گیرنده به صورت شرط ضمن عقد در قرارداد ذکر گردد.

ت- لازم است اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی دقیق و لازم مبتنی بر ضوابط فقهی قرارداد مرابحه به تسهیلات گیرندگان به طرق مقتضی انجام شود.

۱۱.۱ تسهیلات اعطایی توسط شبکه بانکی به شرکت‌های کارگزاری بازار سرمایه (جلسه شماره ۴۲، ۴۴ و ۴۶)

نامه شماره ۰۰/۱۴۱۰۱۹ مورخ ۱۴۰۰/۰۵/۱۹ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با موضوع «عقد تسهیلاتی قابل استفاده در تسهیلات اعطایی به شرکت‌های کارگزاری فعال در بازار سرمایه » در چهل و دومین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۶/۰۳ ، چهل و چهارمین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۶/۳۱ و چهل و ششمین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۸/۱۲ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح و مقرر شد:

«اعطای تسهیلات توسط مؤسسات اعتباری به شرکت‌های کارگزاری به ترتیبی که ذیلاً آمده است، مغایر با موازین شرع تشخیص داده نشد.

۱- مؤسسه اعتباری در قالب قرارداد وکالت، تسهیلات را در اختیار شرکت کارگزاری قرار می‌دهد تا آن شرکت زمینه مشارکت مؤسسه اعتباری را با متقاضیان در زمینه خرید و فروش سهام فراهم نماید. در این روش، شخص دریافت کننده تسهیلات، معادل تسهیلات اعطایی مؤسسه اعتباری که از طریق شرکت کارگزاری به آن تخصیص یافته در سهام خریداری شده، با موسسه اعتباری شریک خواهد بود. در روش مذکور، شرکت کارگزاری از یک طرف وکیل مؤسسه اعتباری و از سوی دیگر، وکیل شخص دریافت کننده تسهیلات (خریدار سهام) محسوب شده و نسبت به خرید و فروش سهام اقدام می نماید.

۲- اعطای تسهیلات به شرکت‌های کارگزاری در قالب قرارداد مرابحه نیز امکان پذیراست.»

۱۲.۱ عقود شرعی قابل استفاده در قراردادهای خطوط اعتباری اعطایی به شبکه بانکی (جلسه شماره ۴۳ و ۴۶)

گزارش بانک مرکزی با شماره ۰۰/۱۵۲۴۲۹ مورخ ۱۴۰۰/۰۶/۰۳ درخصوص «بررسی عقود شرعی قابل استفاده در قراردادهای خطوط اعتباری اعطایی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، در چهل و سومین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۶/۱۷ و چهل و ششمین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۸/۱۲ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

«۱- اعطای خطوط اعتباری بانک مرکزی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، در مواردی که موضوع وکالت کاملاً مشخص و معین باشد، برمبنای عقد وکالت خاص از حیث موازین شرعی مورد تایید است.

۲- اعطای خطوط اعتباری بانک مرکزی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، در سایر موارد که موضوع وکالت طرح‌ها و فعالیت‌های مختلف اقتصادی است، برمبنای عقد وکالت عام از حیث موازین شرعی مورد تایید است».

۱۳.۱ نحوه محاسبه اقساط تسهیلات قرض‌الحسنه و کارمزد متعلقه (جلسه شماره ۵۳)

گزارش معاونت نظارت بانک مرکزی با موضوع: «نحوه محاسبه اقساط تسهیلات قرض‌الحسنه و کارمزد متعلقه» در پنجاه و سومین جلسه شورای فقهی مورخ ۱۴۰۰/۱۱/۰۶ مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

الف- کارمزد در تسهیلات قرض‌الحسنه لازم است بر اساس منطق فقهی «مزد کار» یا «هزینه واقعی خدمات ارائه شده توسط بانک جهت ارائه تسهیلات» تعیین شود.

ب- شیوه محاسبه کارمزد در عقد قرض‌الحسنه نباید مشابه محاسبه نرخ سود تسهیلات باشد؛ به این معنی که مثلا محاسبات تسهیلات قرض‌الحسنه با کارمزد ۴ درصد، نباید مشابه محاسبات تسهیلات مرابحه‌ای باشد که صرفا نرخ آن ۴ درصد تعیین شده است. بلکه لازم است کارمزد بر اساس «مزد کار» به صورت واقعی تعیین شود.

پ- بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی موظف‌اند هزینه تمام شده تجهیز و تخصیص منابع قرض‌الحسنه را جدا از سایر منابع محاسبه کنند و مبنای اخذ کارمزد تسهیلات قرض‌الحسنه قرار دهند.

ت- کسر نمودن مبلغ کارمزد از اصل مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ممنوع است.

ث- معاونت نظارت موظف است گزارشی در رابطه هزینه‌های واقعی تسهیلات قرض‌الحسنه بر اساس مبنای «مزد کار» در شبکه بانکی به شورای فقهی ارائه کند.

۱۴.۱ ارزیابی چالش‌های فقهی سپرده‌های امتیازی در شبکه بانکی کشور (جلسه شماره ۷۵)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی با موضوع: «ارزیابی چالش‌های فقهی سپرده‌های امتیازی در شبکه بانکی کشور» در هفتادوپنجمین جلسه مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۱۹ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل جمع‌بندی گردید:

الف- ارائه تسهیلات قرض‌الحسنه امتیازی با میانگین‌گیری به این صورت که مشتری ابتدا برای مدتی سپرده‌گذاری کند و سپس بر اساس امتیازاتی که بدست آورده، بدون شرط قبلی نسبت به دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه اقدام ورزد خلاف شرع تشخیص داده نشد. در این روش بانک هیچ نوع تعهد حقوقی در زمینه اعطای تسهیلات به مشتری ارائه نمی‌دهد و لازم است این موضوع به شیوه مناسب به اطلاع سپرده‌گذاران رسانده شود.

ب- ارائه تسهیلات قرض‌الحسنه بدون میانگین‌گیری و به صورت فوری، مشروط به سپرده‌گذاری قرض‌الحسنه، ممنوع است.

پ- مشروط نمودن پرداخت تسهیلات غیرقرضی (مثلا فروش اقساطی یا مرابحه) به سپرده‌گذاری وکالتی، خلاف شرع تشخیص داده نشد.

ت- کسر نمودن بخشی از تسهیلات تحت عنوان وثیقه نقدی یا کسر نمودن کارمزد از مبلغ کل تسهیلات ممنوع است.

۱۵.۱ ابعاد شرعی طرح‌های داخلی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی (جلسه شماره ۹۲)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی با موضوع: «ابعاد شرعی طرح‌های داخلی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی» در نود و دومین جلسه شورای فقهی بانک مرکزی مورخ ۱۴۰۲/۰۹/۰۸ مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

«ضرورت دارد در طرح‌های داخلی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی در سه حوزه تجهیز، تخصیص و ارائه خدمات که به تشخیص ناظر شرعی آن بانک از حیث شرعی واجد ایراد می‌باشد، قرارداد طرح و مدل عملیاتی آن جهت بررسی و تایید به شورای فقهی ارسال شود. اجرای طرح‌های مذکور پس از تایید شورای فقهی مجاز است. بدیهی است تشخیص ناظر شرعی نافی اختیارات شورای فقهی در مواردی که راساً موضوع را مطلع شده و تقاضای طرح در شورای فقهی را داده است، نمی‌باشد».

۱۶.۱ مرابحه پروژه‌ای به عنوان مدل عملیاتی جدید کاربرد عقد مرابحه در شبکه بانکی (جلسه شماره ۹۵)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی با موضوع: «مرابحه پروژه‌ای به عنوان مدل عملیاتی جدید کاربرد عقد مرابحه در شبکه بانکی» در نود و پنجمین جلسه مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۲۰ شورای فقهی مطرح و مقرر گردید:

«فراگیری استفاده از عقد مرابحه جهت تأمین مالی فعالیت‌های اقتصادی (از جمله حوزه تولید یا تجارت)، موضوع دستورالعمل اجرایی عقد مرابحه و اصلاحات بعدی آن مصوب یکهزار و دویست و سیزدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۹ شورای پول و اعتبار، مورد تأکید قرار گرفت».

۱۷.۱ بررسی شبهات شرعی موجود در رویه پرداخت تسهیلات اعطایی به کارکنان شبکه بانکی کشور (جلسه شماره ۱۰۲)

بازگشت به مکاتبات واصله از ناظرین شرعی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی (به شماره‌های ۱/۱۴۰۱/۳۲۴۳۶۹۹ مورخ ۱۴۰۱/۱۲/۱۳ بانک سپه، شماره ۴۴۱۱۶ مورخ ۱۴۰۲/۴/۱۸ بانک صنعت و معدن، شماره ۱۵۲۸۷۶-۱۴۰۲ مورخ ۱۴۰۲/۵/۱ بانک کارآفرین و شماره ۱۸/۰۲/۱۰۹۵۸۸۱ مورخ ۱۴۰۲/۶/۲۴ بانک تجارت)، گزارش دبیرخانه شورای فقهی با موضوع: «بررسی شبهات شرعی موجود در رویه پرداخت تسهیلات اعطایی به کارکنان شبکه بانکی کشور» در یکصد و دومین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۰۲/۱۹ شورای فقهی مطرح و مواردی به شرح ذیل مقرر گردید:

الف ـ قالب حقوقی عقد مرابحه به عنوان جایگزین عقد جعاله در تسهیلات اعطایی به کارکنان استفاده گردد.

تبصره: لازم است عقد مرابحه به صورت واقعی و در راستای موضوع قرارداد مورد استفاده قرار گیرد.

ب ـ در تسهیلاتی که متناوباً به کارکنان پرداخت می‌گردد (مانند تسهیلات رفاهی یا ضروری)، برای هر فقره تسهیلات، در دفعات و سنوات مختلف، قراردادهای مجزا با شرایط و ضوابط زمان انعقاد آنها، تنظیم شود.

تبصره (۱): چنانچه تسهیلات جدید اعطایی به کارکنان در ادامه قراردادهای مرابحه قبلی و به صورت متمم (پیرو) پرداخت شود، ضرورت دارد در قراردادهای متمم (پیرو) صرفاً مبلغ تسهیلات جدید (مابه‌التفاوت) درج شود.

تبصره (۲): تجمیع اقساط قراردادهای تسهیلات قبلی کارکنان (بدون تغییر در میزان بدهی در هر قرارداد) از منظر شرعی مجاز می‌باشد.

پ ـ ضروری است تمامی ارکان اصلی قرارداد (از جمله مبلغ اصل تسهیلات اعطایی و سود متعلقه) به صورت صحیح در قرارداد فی‌مابین کارکنان و مؤسسه اعتباری درج شده و از تفکیک اصل و سود تسهیلات خودداری شود.

تبصره: در تمامی قراردادها الزامی است مفاد اصلی و تعهدات مهم قرارداد توسط مؤسسه اعتباری ذی‌ربط تکمیل و سپس توسط گیرنده تسهیلات و ضامنین امضاء شود.

ت ـ در راستای کمک به شکل‌گیری قصد در طرفین قرارداد، اطلاع‌رسانی شفاف و صحیح از ماهیت و ارکان اصلی قرارداد به کارکنان (از جمله نوع عقد، مبلغ تسهیلات دریافتی، مدت تسهیلات و محدودیت‌های شرعی استفاده از منابع مأخوذه) ضروری می‌باشد.

تبصره (۱): ضرورت دارد منابع حاصل از تسهیلات دریافتی در قالب عقود مرابحه و فروش اقساطی صرفاً جهت خرید کالاها و خدمات مورد استفاده قرار گیرد.

تبصره (۲): در صورت استفاده از قالب حقوقی قرض‌الحسنه در تسهیلات اعطایی به کارکنان، به دلیل انتقال مالکیت منابع به کارکنان، محدودیت شرعی خاصی جهت استفاده از منابع مزبور متصور نمی‌باشد.

۱۸.۱ بررسی فقهی موضوعات مرتبط با کاربرد عقد مرابحه در شبکه بانکی (جلسه شماره ۱۰۴)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی با موضوع: «بررسی فقهی موضوعات مرتبط با کاربرد عقد مرابحه در شبکه بانکی» مرتبط با جمع‌بندی سی و سومین، سی و چهارمین و سی و پنجمین جلسات مورخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۹، ۱۴۰۲/۰۷/۲۳ و ۱۴۰۲/۰۸/۰۷

کارگروه تخصصی فقهی بانک مرکزی شهر قم، در یکصد و چهارمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۰۳/۳۰ شورای فقهی مطرح و موارد ذیل مورد تصویب قرار گرفت.

الف ـ در خصوص تسهیلات اعطایی مرابحه خرد خانوارها، می‌توان فروشگاه ارائه دهنده اموالِ موضوع مرابحه را به عنوان وکیل بانک در بیع نقد (خرید اموال برای بانک) و سپس بیع نسیه (فروش اموال به تسهیلات گیرنده یا مشتری) تعیین نمود.

ب ـ با توجه به کراهت مرابحه درصدی، توصیه می‌شود صرفاً مبلغ کل فروش مورد معامله به مشتری در متن قرارداد مرابحه ذکر گردد.

پ- واریز مبلغ تسهیلات مرابحه یا سایر انواع عقود (به جز قرض‌الحسنه، خرید دین و سلف) به حساب‌های سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار که به آن‌ها سود تعلق می‌گیرد، ممنوع است.

۱۹.۱ بررسی «الگوی پیشنهادی بانک توسعه تعاون در خصوص مدل‌های عملیاتی پیشنهادی واقعی‌سازی عقد مرابحه» (جلسه شماره ۱۱۹)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در رابطه با «الگوی پیشنهادی بانک توسعه تعاون در خصوص مدل‌های عملیاتی پیشنهادی واقعی‌سازی عقد مرابحه»، در یکصد و نوزدهمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۱۱/۱۰ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

الف- بانک ابتدا نسبت به خرید موضوع مرابحه از فروشندگان برای خود اقدام نموده و وجوه را به حساب فروشندگان واریز می‌نماید و سپس موارد خریداری شده را به موجب عقد مرابحه به مشتری می‌فروشد و در ادامه وی را جهت تحویل به فروشنده حواله می‌دهد.

ب- بانک برای خود حق فسخ در صورت عدم مراجعه مشتری جهت تحویل موضوع مرابحه لحاظ خواهد نمود.

پ- انتشار گواهی سپرده خاص مبتنی بر عقد مرابحه مجاز است.

ت- بانک توسعه تعاون ضمن اجرای آزمایشی طرح مزبور با سررسید یک سال نسبت به اجرای طرح مزبور و ارائه گزارش دوره‌ای به دبیرخانه شورای فقهی اقدام خواهد نمود.

۲۰.۱ بررسی «ملاحظات فقهی تسهیلات سرمایه در گردش برای پرداخت حقوق و دستمزد» (جلسه شماره ۱۳۴)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در رابطه با موضوع: «بررسی ملاحظات فقهی تسهیلات سرمایه در گردش برای پرداخت حقوق و دستمزد»، (مرتبط با جمع‌بندی پنجاهمین و پنجاه و یکمین جلسات مورخ ۱۴۰۳/۱۰/۰۲ و ۱۴۰۳/۱۰/۳۰ کارگروه تخصصی فقهی بانک مرکزی در شهر قم) در یکصد سی و چهارمین جلسه مورخ ۱۴۰۴/۰۷/۳۰ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

الف- استفاده از عقد مرابحه جهت پرداخت حقوق و دستمزد کارفرما در صورتی که قرارداد کارفرما با کارکنان به نحوی باشد که کارکنان حقوق گذشته یا آتی خود را از کارفرما طلبکار باشند و کارفرما نیز در این رابطه قانوناً بدهکار محسوب شود، مجاز نمی‌باشد.

ب- در صورتی که قرارداد کارفرما و کارکنان به نحوی باشد که کارفرما بدهکار حقوق آتی کارکنان محسوب نشود، استفاده از عقد مرابحه امکان‌پذیراست. به این معنا که بانک خدمات پس از انعقاد قرارداد را از کارکنان نقداً خریداری کرده و به صورت اقساطی به کارفرما می‌فروشد.

پ- استفاده از عقودی غیر از مرابحه خدمات که منابع آزاد برای کارفرما ایجاد می‌کند نظیر قرض‌الحسنه، بیع دین، سلف اعیان، بیع نقد و اجاره به شرط تملیک در این خصوص توصیه می‌گردد.

۲۱.۱ بررسی «قرارداد مشارکت مدنی اولویت دار ارسالی بانک توسعه صادرات ایران» (جلسه شماره ۱۴۰)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در رابطه با موضوع: «بررسی ملاحظات فقهی قرارداد مشارکت مدنی اولویت دار ارسالی بانک توسعه صادرات ایران »، (مرتبط با جمع‌بندی شصت و پنجمین جلسه مورخ ۱۴۰۴/۰۹/۱۶ و شصت و ششمین جلسه مورخ ۱۴۰۴/۰۹/۳۰ کارگروه تخصصی فقهی بانک مرکزی در شهر قم و نامه شماره ۱۰۰۰/۱۴۰۴/۸/۳۸۶ مورخ ۱۴۰۴/۰۹/۰۴ بانک توسعه صادرات ایران) در یکصد و چهلمین جلسه مورخ ۱۴۰۴/۱۰/۲۴ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

اشتراط شرط«اولویت در سود» برای هریک از شرکا (بانک) به صورت شرط فعل در صورت لحاظ تقسیم سود پلکانی (بدون لحاظ وجود گزینه سود صفر) مورد تایید است.

۲. مصوبات مرتبط با موضوع امهال مطالبات

۱.۲ دستورالعمل امهال مطالبات موسسات اعتباری (جلسه شماره ۷)

«دستورالعمل پیشنهادی امهال مطالبات مؤسسات اعتباری» به پیوست در هفتمین جلسه شورای محترم فقهی در تاریخ ۱۳۹۷/۱۲/۰۸ مطرح و ضمن تصویب موارد ذیل، دستورالعمل پیشنهادی مذکور مطابق موازین شرعی شناخته شد:

۱- امهال قراردادهای وام قرض‌الحسنه از لحاظ شرعی بلااشکال می‌باشد.

۲- در امهال مطالبات و روش‌های گفته شده از عقد مشارکت کاهنده نیز می‌توان استفاده نمود ولیکن منوط به ایجاد سازوکارهای اجرایی و قراردادی عقد مزبور از سوی بانک مرکزی می‌باشد.

۳- تعیین تکلیف وجه التزام تأخیر تأدیه دین هم به صورت نقد و هم به صورت اقساط امکان‌پذیر است. در هر صورت اخذ سود از وجه التزام تأخیر تأدیه دین دارای اشکال است.

۲.۲ امکان تجدید قراردادهای تسهیلات سرمایه در گردش در سررسید صرفاً با دریافت سود قرارداد اولیه (جلسه شماره ۲۲)

گزارش شماره ۹۸/۳۰۶۳۸۶ مورخ ۱۳۹۸/۰۹/۱۰ مدیریت‌کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی بانک مرکزی با موضوع «امکان تجدید قراردادهای تسهیلات سرمایه در گردش در سررسید، صرفاً با دریافت سود قرارداد اولیه» در بیست و دومین جلسه شورای فقهی بانک مرکزی مطرح:

و پس از بحث و بررسی ابعاد مختلف موضوع، چنانچه تسهیلات در چهارچوب قرارداد مرابحه اعطا شده باشد، بازپرداخت سود تسهیلات در قالب زمان‌بندی متفاوت از زمان‌بندی بازپرداخت اصل تسهیلات، از نظر انطباق با موازین شرعی فاقد اشکال است. علی‌ایحال، بازپرداخت اصل تسهیلات در سررسید مربوطه الزامی است. درخصوص سایر قراردادهای تسهیلاتی، مقتضی است از ظرفیت‌های دستورالعمل ناظر بر نحوه امهال مطالبات مؤسسات اعتباری استفاده شود.

۳.۲ امکان استفاده از عقود مرابحه و فروش اقساطی در فرآیند امهال تسهیلات از طریق انعقاد قرارداد جدید (جلسه شماره ۲۳)

موضوعات پیشنهادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تحت عناوین «امکان‌پذیری محاسبه و شناسایی درآمد تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی طی دوران مشارکت» و «امکان استفاده از عقود مرابحه و فروش اقساطی در فرآیند امهال تسهیلات از طریق انعقاد قرارداد جدید» در بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۰۳/۰۷ شورای محترم فقهی بانک مرکزی مطرح و به شرح زیر مصوب گردید:

«۱- استفاده از عقد مرابحه برای امهال بدهی ناشی از تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی اشکال فقهی ندارد.

۲- استفاده از عقد مرابحه و فروش اقساطی برای امهال بدهی ناشی از تسهیلات اعطایی در قالب عقود غیرمشارکتی اشکال فقهی دارد.

۳- برای امهال بدهی ناشی از تسهیلات اعطایی در قالب عقود غیرمشارکتی می‌توان از قرارداد مشارکت مدنی (عقد تشریک) استفاده نمود به این بیان که بانک با اعطای تسهیلات مشارکت مدنی به اندازه مطالبات در بنگاه شریک شود. برای امهال قرارداد مشارکت مدنی اخیرالذکر می‌توان از عقد مرابحه استفاده نمود.

۴- محاسبه و شناسایی درآمد تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی طی دوران مشارکت بر مبنای پیشرفت کار و زمان مغایر با موازین شرعی تشخیص داده نشد.»

۳. مصوبات مرتبط با موضوع انتشار اوراق بهادار

۳.۱ گواهی اعتبار مولد (اوراق گام) (جلسه شماره ۱۵)

طرح پیشنهادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با عنوان «گواهی اعتبار مولد (گام)» در پانزدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۷/۱۷ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح و پس از بحث و بررسی پیرامون ابعاد فقهی طرح مذکور، شورای فقهی بانک مرکزی طرح مذکور را چنان‌چه در قالب ضمانت اعم از عرفی یا شرعی باشد، مغایر با موازین شرعی تشخیص نداد.

۲.۳ اوراق ودیعه بانک مرکزی (جلسه شماره ۱۶)

گزارش شماره پ ۷۳ س ۹۸ مورخ ۱۳۹۸/۰۷/۱۴ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با عنوان «لزوم بررسی اوراق مشارکت بانک مرکزی توسط شورای فقهی» در شانزدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۸/۰۱ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح شد و:

«شورا با انتشار اوراق ودیعه توسط بانک مرکزی با هدف جذب وجوه از عموم در قالب ودیعه و بازپرداخت آن در سررسید با حفظ قدرت خرید با نرخی معادل حداکثر نرخ تورم سالیانه را در اجرای سیاست‌های پولی و کنترل رشد نقدینگی مغایر با موازین شرع تشخیص نداد».

۳.۳ انتشار اوراق خرید دین مبتنی بر مطالبات بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی از بخش دولتی (جلسه شماره ۵۶ و ۵۷)

گزارش معاونت نظارت بانک مرکزی با موضوع: «انتشار اوراق خرید دین مبتنی بر مطالبات بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی از بخش دولتی» در پنجاه و ششمین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۱۲/۱۸ و پنجاه و هفتمین جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۱/۱۷ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

۱- انتشار اوراق خرید دین مبتنی بر مطالبات بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی از بخش دولتی ناشی از خریدهای بخش دولتی (به استثنای مطالبات ناشی از عقد سلف قبل از سررسید) خلاف شرع تشخیص داده نشد.

۲- با عنایت به اینکه در اکثر بانک‌های دولتی، اولویت در پرداخت تسهیلات با منابع وکالتی (سپرده‌های سرمایه‌گذاری) می‌باشد، لذا دیونی که از این محل بین دولت و بانک‌های دولتی شکل می‌گیرد واقعی بوده و قابلیت تنزیل خواهد داشت.

۳- چهارچوب اجرایی و سقف میزان استفاده از اوراق مذکور توسط بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی توسط بانک مرکزی تعیین می‌گردد.

۴.۳ انتشار گواهی سپرده سکه طلا (جلسه شماره ۶۱)

گزارش دبیرخانه در رابطه با موضوع: «انتشار گواهی سپرده سکه طلا» در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۳/۲۵ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

الف- فروش نقدی سکه طلا به صورت انتشار اوراق گواهی سپرده توسط بانک مرکزی، با امکان معامله در بازار ثانوی مجاز است. در این روش امکان تحویل فیزیکی سکه به مشتری وجود دارد.

ب- روش‌های اجرایی استفاده از این ابزار توسط بانک مرکزی تدوین می‌گردد.

۵.۳ انتشار اوراق گواهی سپرده مدت‌دار ویژه سرمایه‌گذاری خاص (جلسه شماره ۹۲)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در رابطه با موضوع: «امکان انتشار اوراق گواهی سپرده مدت‌دار ویژه سرمایه‌گذاری خاص به منظور تأمین مالی سرمایه در گردش در قالب عقد مشارکت»، در نود و دومین جلسه مورخ ۱۴۰۲/۹/۸ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مورد تصویب قرار گرفت:

«انتشار اوراق گواهی سپرده مدت‌دار ویژه سرمایه‌گذاری خاص به منظور تأمین مالی سرمایه در گردش در قالب عقد مشارکت برای پروژه‌های خاص ایجادی و توسعه‌ای، مغایر با شرع تشخیص داده نشد. ضروری است در صورتی که سود علی‌الحساب به دارندگان اوراق پرداخت شود، سود پرداختی به عنوان بخشی از سود نهایی پروژه محاسبه گردد».

۶.۳ اوراق بهادارسازی مطالبات حسابرسی‌شده مؤسسات اعتباری از دولت و شرکت‌های دولتی (جلسه شماره ۱۰۶)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی درخصوص نامه شماره ۷۳۷۲۸ /۵۷ مورخ ۱۴۰۳/۰۴/۲۳ خزانه‌داری کل کشور و در راستای استفاده از ظرفیت پیش‌بینی شده در بند «ب» ماده (۱۰) قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران موضوع: «اوراق بهادار سازی مطالبات حسابرسی‌شده مؤسسات اعتباری از دولت و شرکت‌های دولتی»، در یکصد و ششمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۰۵/۱۰ شورای فقهی مطرح و موارد ذیل مورد تصویب قرار گرفت:

الف ـ در صورتی که مطالبات مؤسسات اعتباری از بخش دولتی از محل سپرده‌های سرمایه‌گذاری غیر دولتی باشد، انتشار اسناد خزانه اسلامی از منظر فقهی مجاز است.

ب- در صورتی که دولت به صورت داوطلبانه مازادی را به طلبکاران خود تحت عنوان «هبه» در قالب کوپن سود و با هدف «حسن‌القضاء» یا «حسن‌الوفاء» تخصیص دهد، از منظر فقهی مجاز می‌باشد.

۷.۳ تعیین عقد بیع دین جهت اوراق بهادارسازی مطالبات حسابرسی شده موسسات اعتباری از دولت و شرکت‌های دولتی (جلسه شماره ۱۱۵)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در رابطه با نامه شماره ۵۷/۱۵۷۹۴۵ مورخ ۱۴۰۳/۰۸/۲۹ خزانه‌داری کل کشور در یکصد و پانزدهمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۰۹/۱۴ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

«استفاده از عقد بیع دین جهت اوراق بهادارسازی مطالبات حسابرسی شده موسسات اعتباری از دولت و شرکت‌های دولتی مجاز است».

۸.۳ صدور اوراق ضمان (تضمین) (جلسه شماره ۱۲۳)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در رابطه با «درخواست خزانه‌داری کل کشور در خصوص صدور اوراق ضمان (تضمین)»، در یکصد و بیست و سومین جلسه مورخ ۱۴۰۴/۰۱/۲۷ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

صدور اوراق تضمین توسط دولت جهت ارائه به موسسات اعتباری (که قابل معامله در بازار نمی‌باشد) بر اساس عقد «ضمان عرفی» بلامانع است.

۴. مصوبات مرتبط با موضوع سیاست‌گذاری پولی و عملیات بازار باز

۱.۴ توافق بازخرید (رپو) منطبق با شریعت در عملیات بازار باز (جلسه شماره ۱۸)

گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با موضوع «توافق بازخرید (رپو) منطبق با شریعت در عملیات بازار باز» در هجدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۹/۱۳ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح و شورا مقرر نمود:

استفاده از «توافق بازخرید منطبق با شریعت» در بازار بین بانکی با لحاظ شرایط زیر مجاز است:

* قرارداد توافق بازخرید در بازار بین بانکی، مبتنی بر عقد بیع منعقد شود و آثار عقد بیع در رابطه با آن اجرا گردد.
* شرط بازخرید وجود نداشته باشد و فرایند بر مبنای دو اختیار خرید و فروش میان طرفین (بانک مرکزی و بانک‌ها) برقرار گردد.
* موضوع قرارداد، شامل انواع اسناد خزانه اسلامی، اوراق مشارکت، صکوک اجاره و سایر اوراق و ارز (به تشخیص بانک مرکزی) باشد.
* به منظور پوشش ریسک اعتباری مستتر در فرایند استفاده از ابزار توافق بازخرید، تعیین و میزان وجه تضمین توسط بانک مرکزی بلامانع است.
* توافق بازخرید بین بانک مرکزی با بانک‌های دولتی و غیردولتی و بانک‌ها با یکدیگر بلااشکال است. (با عنایت به اینکه در بانک‌های دولتی عملیات بازار باز عمدتاً با استفاده از منابع وکالتی (سپرده‌های سرمایه‌گذاری) انجام می‌پذیرد، انجام آن بین بانک‌های دولتی و یا بین بانک‌های دولتی و بانک مرکزی فاقد اشکال است).

۲.۴ قبول سپرده مازاد بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی توسط بانک مرکزی در قالب قرارداد ودیعه در عملیات بازار باز (جلسه شماره ۲۰)

در بیستمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۱۱، شورای فقهی بانک مرکزی مقرر نمود:

«مصوبه شورای فقهی پیرامون اوراق ودیعه، در مورد قبول سپرده مازاد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری توسط بانک مرکزی در قالب قرارداد ودیعه در عملیات بازار باز با ضوابط مورد نظر از نظر شرعی مورد تأیید است.

۳.۴ خرید اوراق مالی اسلامی توسط بانک مرکزی از طریق ابزار توافق بازخرید بدون اثرگذاری بر ذخایر شبکه بانکی (جلسه شماره ۴۱)

گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با موضوع «خرید اوراق مالی اسلامی توسط بانک مرکزی از طریق ابزار توافق بازخرید (رپو) منطبق با شریعت بدون اثرگذاری بر ذخایر شبکه بانکی» در چهل و یکمین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۵/۲۰ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح و شورا مقرر نمود:

بدین وسیله اضافه نمودن شرط ضمن عقد مسدود سازی وجوه به «توافق بازخرید منطبق با شریعت » با لحاظ شرایط زیر مجاز است:

استفاده از ابزار توافق بازخرید منطبق با شریعت همراه با مسدودسازی وجوه بین بانک مرکزی با نهادهای مالی (بانک‌ها، مؤسسات اعتباری غیربانکی، صندوق‌های سرمایه‌گذاری، شرکت‌های بیمه، شرکت‌های تأمین سرمایه و سایر نهادهای مالی) بلااشکال است.

لازم است شرط ضمن عقد مسدودسازی وجوه برای یک دوره معین (دوره توافق بازخرید منطبق با شریعت)، صراحتاً در قراردادهای منعقد شده درج گردد.

در روش پیشنهادی تعیین قیمت اختیارهای خرید و فروش به نحوی که در نهادهای مالی انگیزه‌ای جهت فروش اوراق به بانک مرکزی ایجاد کند، بلااشکال است.

۵. مصوبات مرتبط با موضوع سیاست گذاری ارزی

۱.۵ دستورالعمل نحوه انجام معاملات در بازار متشکل ارز ایران (جلسه شماره ۱۳)

موضوع «دستورالعمل نحوه انجام معاملات در بازار متشکل معاملات ارز ایران» به صورت خارج از دستور در سیزدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۴/۲۶ شورای فقهی مطرح شد و به لحاظ شرعی مورد تأیید قرار گرفت. همچنین، بررسی بخش فقهی طرح بانکداری جمهوری اسلامی ایران (بخش تجهیز و تخصیص منابع و جریمه تأخیر) توسط حجت‌الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر حسین‌زاده بحرینی برای اعضای محترم شورا تبیین شد و جوانب و ابعاد مختلف موضوع مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت و هریک از حاضران نظرات و ملاحظات خود را پیرامون آن بیان فرمودند.

۲.۵ دستورالعمل معاوضه ارزی (جلسه شماره ۱۹)

گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با موضوع «دستورالعمل معاوضه ارزی» به شرح پیوست در نوزدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۹/۲۷ شورای فقهی بانک مرکزی مطرح و پس از بحث و بررسی پیرامون آن از حیث انطباق با موازین شرعی، مورد تأیید قرار گرفت.

۳.۵ معاملات فردایی ارز و سکه (جلسه شماره ۶۴ و ۶۶)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی با موضوع: «تحلیل فقهی معاملات فردایی ارز و سکه» در شصت‌وچهارمین جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۵/۰۵ و شصت‌وششمین جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۰۹ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

با توجه به اینکه در معاملات فردایی ارز و سکه هیچگونه معامله واقعی انجام نشده و در واقع شرطبندی بر روی تغییرات قیمت اتفاق می‌افتد و تحویل کالا نیز اساساً موضوعیتی ندارد، لذا این‌گونه معاملات بر اساس مبانی فقهی امامیه و اهل‌سنت در حکم قمار و اکل مال به باطل بوده و مشروعیت ندارد.

۴.۵ پیش خرید ارز حاصل از صادرات شرکت‌های صادرکننده با عاملیت بانک‌های عامل (جلسه شماره ۱۰۷)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی درخصوص نامه اداره پایش بازار ارز مورخ ۱۴۰۳/۰۵/۰۶ در یکصد و هفتمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۰۵/۲۴ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مورد تصویب قرار گرفت:

استفاده از قرارداد سلف جهت پیش‌خرید نقدی ارز صادراتی شرکت‌های صادرکننده از منظر شرعی مجاز است.

تبصره: ضرورت دارد ضوابط اختصاصی قرارداد سلف (از جمله پرداخت نقدی و یکجای ثمن) مورد توجه قرار گیرد.

۵.۵ بررسی پیشنهاد مرکز مبادله ارز و طلای ایران در خصوص معامله مدت‌دار به روش کشف مابه‌التفاوت در بازار ارز (جلسه شماره ۱۲۶)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در خصوص «نامه شماره ۷۲۶۵/ص/۰۴/۲۰۱ مورخ ۱۴۰۴/۰۲/۰۹ مرکز مبادله ارز و طلای ایران»، در یکصد و بیست و ششمین جلسه مورخ ۱۴۰۴/۰۲/۳۱ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

معامله مدت‌دار به روش کشف مابه‌التفاوت در بازار ارز، بر مبنای نرخ ارز بازار مورد تایید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بر اساس دو قرارداد با شرایط زیر انجام می‌شود:

الف- توافق طرفین بر تعهد به بیع که در «روز حراج» فی‌مابین صادرکننده و واردکننده منعقد می‌شود و طی آن صادرکننده تعهد می‌دهد حجم ارزی معینی را در سررسید ایفای تعهد (روز معامله نهایی)، با نرخ همان روز، به واردکننده بفروشد. واردکننده متعهد می‌شود مبلغ ریالی را، به میزان درصدی از مبلغ ارزی تعهدشده و براساس «نرخ ارز روز تعهد»، به عنوان وجه تعهد به صادرکننده پرداخت نماید.

ب- «صادرکننده» نیز در قبال دریافت وجه تعهد، متعهد می‌شود علاوه بر تعهد بر فروش مبلغ ارزی معین در «روز معامله نهایی» و تحویل در «روز تحویل»، تخفیفی برای «واردکننده» در «روز معامله نهایی» در نظر گیرد. طرفین ضمن قرارداد، شرط می‌نمایند که در زمان انعقاد عقد بیع، مبلغ وجه تعهد به عنوان بخشی از ثمن عقد بیع محاسبه و کسر شود.

۶.۵ دستورالعمل انتشار و بازخرید اوراق گواهی طلای بانک مرکزی (جلسه شماره ۱۳۶)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در خصوص «دستورالعمل انتشار و بازخرید اوراق گواهی طلای بانک مرکزی»، موضوع نامه شماره ۰۴/۱۸۸۲۵۵ مورخ ۱۴۰۴/۰۷/۳۰ اداره پایش بازار ارز بانک مرکزی، در یکصد و سی و پنجمین جلسه مورخ ۱۴۰۴/۰۸/۱۴ و یکصد و سی و ششمین جلسه مورخ ۱۴۰۴/۰۸/۲۸ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

گواهی طلای بانک مرکزی در قالب «فروش نقد، دریافت و نگهداری طلا به وکالت از مشتری» با شرایط ذیل منتشر می‌شود:

۱- متقاضی متعهد می‌شود که تا سررسید طلا را مطالبه نکند.

۲- بانک مرکزی می‌تواند مقدار معینی از وزن طلا را برای تحویل فیزیکی آن در روز سررسید در نظر بگیرد.

۳- در سررسید، خریدار گواهی دو گزینه خواهد داشت:

الف- دریافت فیزیک طلا: در این صورت بانک مرکزی می‌تواند نسبت به دریافت حق‌الوکاله و حق‌الحفاظه اقدام نماید.

ب- تسویه نقدی به قیمت روز سررسید (ریالی): در این حالت بانک مرکزی می‌تواند در خصوص حق‌الوکاله و حق‌الحفاظه به مشتری تخفیف ارائه نماید.

پ- عقد بیع که در سررسید ایفای تعهد منعقد می‌شود و براساس آن، حجم ارزی معین تعهدشده به نرخ ارز در «روز معامله نهایی» فی‌مابین «فروشنده» (صادرکننده) و «خریدار» (واردکننده) معامله می‌شود. «خریدار» پس از کسر مبلغ وجه تعهد از ثمن، باقی‌مانده ثمن را با «فروشنده» نقدا تسویه می‌کند. «فروشنده» نیز حجم ارزی معین خریداری شده را حداکثر تا «روز تحویل ارز» به «خریدار» تسلیم می‌نماید.

۶. سایر

۱.۶ چالش‌های بانکداری بدون ربای ایران (جلسه شماره ۹)

موضوع «چالش‌های بانکداری بدون ربا در ایران» در نهمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۱/۲۱ شورای محترم فقهی بانک مرکزی، توسط جناب آقای دکتر مصباحی مقدم مطرح و مقرر گردید مراتب در چهارچوب طرح قانون بانکداری جمهوری اسلامی ایران که هم‌اکنون در دستورکار مجلس محترم شورای اسلامی قرار دارد، پیگیری شود.

۲.۶ استفاده از کیف الکترونیک پول در ایران (جلسه شماره ۳۲ و ۳۳)

گزارش بانک مرکزی درخصوص «بررسی فقهی استفاده از کیف الکترونیک پول در ایران» در سی و دومین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۰۹/۲۶ و سی و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۱۰/۱۰ شورای محترم فقهی بانک مرکزی مطرح و به شرح زیر مصوب گردید:

۱- استفاده از دو عقد «قرض» و «وکالت» جهت استفاده از ابزار کیف الکترونیک پول مجاز است.

۲- در صورت استفاده از عقد قرض، مبالغ موجود در کیف پول به مالکیت مؤسسه اعتباری درآمده، لذا سودهایی که از این محل کسب می‌شود متعلق به مؤسسه اعتباری می‌باشد.

۳- در صورت استفاده از عقد وکالت، مبالغ موجود در کیف پول و سودهایی که از این محل کسب می‌شود، متعلق به دارندگان کیف می‌باشد.

۴- لازم است در قراردادهایی که جهت ارائه خدمت کیف پول بین ارکان آن (مؤسسه اعتباری، راهبران و دارندگان کیف) منعقد می‌شود، رابطه فقهی طرفین به صورت شفاف مشخص شود.

۵- دریافت کارمزد واقعی بابت ارائه خدمت کیف پول، توسط مؤسسه اعتباری مجاز است.

۳.۶ بررسی فقهی تسهیلات اربعین بانک ملی (جلسه شماره ۸۵)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی با موضوع: «شبهات شرعی تسهیلات اربعین بانک ملی» در هشتادوپنجمین جلسه مورخ ۱۴۰۲/۰۵/۲۵ شورای فقهی مطرح و مقرر گردید: «اصل پرداخت تسهیلات اربعین در قالب مرابحه بر اساس مصوبات قبلی شورای فقهی بلااشکال است. با این حال با توجه به اینکه سپرده‌پذیری در قالب حقوقی قرض به عنوان پیش‌شرط دریافت تسهیلات مرابحه مطرح شده است، لذا این بخش خلاف شرع تشخیص داده شد».

۴.۶ ضرورت تفهیم قراردادها با ادبیات گفتاری صحیح به مشتریان (جلسه شماره ۹۳)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در رابطه با موضوع: «ضرورت تفهیم قراردادها با ادبیات گفتاری صحیح به مشتریان» مرتبط با جمع‌بندی دهمین، یازدهمین و دوازدهمین جلسات مورخ ۱۴۰۱/۲/۴، ۱۴۰۱/۲/۲۵ و ۱۴۰۱/۳/۸ کارگروه تخصصی فقهی بانک مرکزی در شهر قم، در نود و سومین جلسه مورخ ۱۴۰۲/۰۹/۲۲ شورای فقهی مطرح و موارد ذیل مورد تصویب قرار گرفت:

۱- در قراردادهای تجهیز منابع بر اساس عقد قرض‌الحسنه (سپرده‌های جاری و پس‌انداز) تفهیم ماهیت قرض‌الحسنه بودن سپرده به مشتری و عدم التزام مؤسسه اعتباری به پرداخت سود کفایت می‌کند.

تبصره (۱): در سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، تفهیم عدم تعهد مؤسسه اعتباری مبنی بر برگزاری قرعه‌کشی و اعطای جوایز به مشتری، ضرورت دارد.

تبصره (۲): در سپرده‌های قرض‌الحسنه، اعطای هرگونه امتیاز به مشتری منوط به تفهیم عدم تعهد مؤسسه اعتباری می‌باشد.

۲- در قراردادهای تجهیز منابع براساس عقد وکالت (سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار) تفهیم ماهیت وکالتی بودن سپرده به مشتری و اینکه مؤسسه اعتباری وکیل مشتریان در استفاده از منابع و تقسیم سود می‌باشد، اهمیت دارد. همچنین، در این نوع سپرده‌ها، تفهیم ماهیت سود علی‌الحساب و قطعی به مشتریان، ضرورت دارد.

۳- در قراردادهای تخصیص منابع در قالب عقود مبادله‌ای، علاوه بر تبیین ماهیت قرارداد برای مشتری، این موضوعات جزء موارد با اهمیت قرارداد محسوب شده و لازم است در رابطه با آنها تفهیم صحیح صورت پذیرد: موضوع قرارداد، نرخ سود، تعداد و مبلغ اقساط و تعلق وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین.

۴- در قراردادهای تخصیص منابع در قالب عقود مشارکتی، علاوه بر تبیین ماهیت قرارداد برای مشتری، این موضوعات جزء موارد با اهمیت قرارداد محسوب شده و لازم است در رابطه با آنها تفهیم صحیح صورت پذیرد: موضوع قرارداد، سهم سود طرفین، دوره مشارکت و تعلق وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین.

۵- در صورتی که مؤسسه اعتباری تصمیم به درج انواع خیارات در قراردادها با مشتری داشته باشد، موظف به تصریح و تفهیم خیارات و در صورت اسقاط آنها تفهیم این موضوع به مشتری است.

۶- مؤسسات اعتباری علاوه بر تفهیم شفاهی مفاد اصلی قراردادها توسط مسئولین اعتبارات برای مشتریان، از روش‌های مختلف و متنوع جهت این امر استفاده نمایند. در رابطه با هر یک از قراردادها خلاصه‌ای غیرفنی از ماهیت قرارداد و موارد

اصلی آن به زبان ساده تهیه شده و علاوه بر قرارداد اصلی، در اختیار مشتری قرار گیرد. این خلاصه می‌تواند مبنای اقدامات دیگری مانند: ارسال پیامک به مشتری، اطلاع‌رسانی بر روی تارنمای مؤسسه اعتباری، نصب بنر در شعبه و غیره قرار گیرد.

۵.۶ اصلاح سود علی‌الحساب در شبکه بانکی کشور (جلسه شماره ۱۰۹)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در رابطه با بند (۳) از نهمین صورتجلسه مورخ ۱۴۰۳/۰۳/۲۱ هیأت عامل بانک مرکزی، پیرامون «اصلاح سود علی‌الحساب در شبکه بانکی کشور» (مرتبط با مصوبات شصت و سومین جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۲۲و هشتاد و هشتمین جلسه مورخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۹ شورای فقهی) در یکصد و نهمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۰۶/۲۲ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

محاسبه و پرداخت سود قطعی سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار در شبکه بانکی کشور برای بازه زمانی شش ماهه (پس از تایید بانک مرکزی) مجاز می‌باشد.

تبصره: گزارش عملکرد مصوبه مذکور پس از طی دو دوره مالی شش‌ماهه توسط معاونت تنظیم‌گری و نظارت به شورای فقهی ارائه خواهد شود.

۶.۶ الگوی پیشنهادی پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی در رابطه با بانک اسلامی نمونه (جلسه شماره ۱۱۷)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی در خصوص با «الگوی پیشنهادی پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی در رابطه با بانک اسلامی نمونه»، در یکصد و هفدهمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۱۰/۱۲ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

الف- به منظور ارزیابی کارشناسی ایده «بانک اسلامی نمونه» کارگروهی زیر نظر دبیرخانه شورای فقهی تشکیل می‌گردد.

ب- آیت الله محمدسعید واعظی به عنوان نماینده فقهی شورا در کارگروه حضور خواهند داشت.

پ- راهبری جلسات کارگروه توسط دبیرخانه شورای فقهی می‌باشد. دبیر شورا موظف است جمع‌بندی مباحث کارگروه را جهت تصمیم‌گیری در شورای فقهی مطرح کند.

۷.۶ چهارچوب سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری بانک مرکزی در حوزه رمزپول‌ها (جلسه شماره ۱۱۷)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی پیرامون بررسی سند «چهارچوب سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری بانک مرکزی در حوزه رمزپول‌ها»، در یکصد و هفدهمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۱۰/۱۲ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

سند چهارچوب سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری بانک مرکزی در حوزه رمزپول‌ها با در نظر گرفتن ملاحظات فقهی مصوبه پنجاه و هشتمین جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۲۸ شورای فقهی، خلاف شرع تشخیص داده نشد.

۸.۶ پیش‌نویس سند راهبردی استقرار بانکداری اسلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (جلسه شماره ۱۲۲)

گزارش دبیرخانه شورای فقهی با موضوع: «پیش‌نویس سند راهبردی استقرار بانکداری اسلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران» در یکصد و بیست و دومین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۱۲/۲۲ شورای فقهی مطرح و به شرح ذیل مصوب گردید:

پیش‌نویس اولیه سند راهبردی استقرار بانکداری اسلامی در جلسه مطرح و مقرر گردید ظرف مهلت یک ماه نظرات اعضای شورای فقهی دریافت گردد. همچنین، پیش‌نویس غیرقابل استناد سند جهت دریافت پیشنهادات منتشر شود.